

25.01.2023

## Høringsinnspill til Stortingsbehandling om Stortingsmelding om rettighetene til personer med utviklingshemming

Barneombudet har innspill til barns rett til utdanning og tilbudet i avlastning- og barneboliger.

### Retten til utdanning

Barneombudet støtter rettighetsutvalget og regjeringen i at opplæringstilbudet til barn med utviklingshemming har alvorlige mangler. I rapporten «Uten mål og mening?» dokumenterte Barneombudet at mange barn med utviklingshemming blir møtt med lave forventninger, lavt læringstrykk, lite tilrettelagte tilbud og undervisning gitt av ufaglærte.

Regjeringen viser i meldingen til Stortinget til flere igangsatte innsatser for å styrke retten til utdanning for personer med utviklingshemming. Nedenfor vil peke på noen forutsetninger vi mener må være på plass for å lykkes med disse.

#### ➤ **Barneombudet ber Stortinget styrke kompetanseløftet for spesialpedagogikk og inkluderende praksis**

Tiltak for å styrke kompetansen i barnehage, skole og PP-tjeneste er helt nødvendige og tar tak i de grunnleggende manglene i dagens tilbud. Det er imidlertid grunn til bekymring for at det spesialpedagogiske kompetanseløftet rettet mot kommunene ikke vi løse utfordringene. Ordningen er frivillig og baserer seg på at kommunene selv skal kartlegge eget utviklingsbehov, og det er ingen tydelige krav til resultat. Den foreløpige evalueringen viser at det er lite endringer i kompetansen og praksisen nærmest barna, at mangel på ressurser kan gjøre det vanskelig å følge opp tiltakene og at kompetanseløftets modell kan forsterke forskjeller mellom kommunene. Det er også en bekymring for at kommunene ikke blir gjort i stand til å overta oppgavene fra Statped.<sup>1</sup>

Disse bekymringene må tas tak i når ordningen utvikles videre. Barneombudet anbefaler også at det tilføres mer ressurser og at det gis tydeligere indikatorer for måloppnåelse, for eksempel om den kompetansen og de systemer skole og PP-tjeneste skal ha som et resultat.

#### ➤ **Barneombudet ber Stortinget vedta en ny opplæringslov som styrker elevens rettsikkerhet**

---

<sup>1</sup> Wendelborg, Gjerustad, Andrews, Caspersen og Smedsrud, *Evaluering av Kompetanseløftet for spesialpedagogikk og inkluderende praksis*, Delrapport 1. s. 48 - 51

Regjeringen skriver at de vil foreslå endringer i ny opplæringslov knyttet til tilrettelagt opplæring. Barneombudet mener at den alvorlige svikten i dagens tilbud tilsier et klart behov for bedre rettslig regulering. Kunnskapsdepartementet har foreslått en tydeligere plikt til tilpasset opplæring, presiseringer i PP-tjenesten sitt mandat og til krav kompetansen hos de som gjennomfører spesialundervisningen. Vi anbefaler at disse følges opp i den ventede lovproposisjonen og oppfordrer Stortinget til å vedta en lov som styrker elevens rettsikkerhet. Vi mener også det er behov for et vurderingssystem som i større grad sikrer læringsutbytte til elevene som mottar spesialundervisning.

➤ **Barneombudet ber Stortinget styrke kapasiteten i PP-tjenesten og anmode Kunnskapsdepartementet om å utarbeide kriterier for hvordan tjenesten skal bemannes.**

PP-tjenesten er en avgjørende støttetjeneste i laget rundt barn og unge. Hele 1 av 4 barn i barnehage og skole kan få styrket sin opplæring og utvikling ved hjelp av tjenestens kompetanse.<sup>2</sup> Regjeringens varslede presiseringer av PP-tjenestens sitt mandat er positive og vil kunne bidra til et styrket opplæringstilbud. Det er imidlertid et kjent problem at tjenesten flere steder er underbemannet og at det er store kommunale forskjeller i tjenestenes kapasitet.<sup>3</sup> En undersøkelse viser at åtte av ti ledere oppgir å ha for lav bemanning, og det er lite bevissthet knyttet til bemanningen som er valgt.<sup>4</sup> Dette kan føre til dårligere tilpasset opplæring, dårligere skolemiljø og svekket tverrfaglig samarbeid.

Barneombudet anbefaler at Stortinget bevilger midler i kommende statsbudsjett til å styrke kapasiteten i PP-tjenesten og ber regjeringen utarbeide kriterier for hvordan tjenesten skal bemannes.

➤ **Barneombudet ber Stortinget etterlyse konkrete tiltak fra regjeringen for hvordan den vil legge til rette for mer spesialpedagogisk kompetanse**

Det er positivt at regjeringen vil legge til rette for mer spesialpedagogisk kompetanse i barnehage og skole. De tre siste Stortingsmeldingene på dette området har drøftet dette og vurdert flere forslag, for eksempel å stille krav om at alle skoler skal ha tilgang til spesialpedagogisk kompetanse, gjøre endringer i utdanningstilbudene og opprette egne stillingshjemler for spesialpedagoger uten undervisningskompetanse.<sup>5</sup> Vi mener dette er viktige forslag og vil særlig understreke behovet for at spesialpedagogikk blir en obligatorisk del av lærerutdanningen. Vi oppfordrer Stortinget til å etterlyse konkrete planer for hvordan regjeringen vil legge til rette for mer spesialpedagogisk kompetanse i barnehage og skole, og be den følge opp nevnte forslag.

---

<sup>2</sup> 15-25 prosent av barn og unge har behov for en særskilt tilrettelegging utover ordinær pedagogiske praksis: Thomas Nordahl mfl. (2018) ref. Haug (2017)

<sup>3</sup> Se bla. Barneombudet 2017: «Uten mål og mening?». Barneombudet 2022: «Hvem skal jeg snakke med nå?». Nordlandsforskning rapport nr. 7/2018. Udir.no: oppsummering av tilsyn 2016-2020, Reiling, R. B. og Wendelborg, C. (2015)

<sup>4</sup> Therese Marie Andrews og Bent-Cato Hustad, *Bemanning i PP-tjenesten: Tilstrekkelig for å oppfylle tjenestens mandat?*, Nordlandsforskning (2022)

<sup>5</sup> Meld. St. 21 (2016–2017), Meld. St. 6 (2020–2021), Meld. St. 8 (2022–2023)

➤ **Barneombudet ber Stortinget bidra til universell utforming av læremidler og skolebygg**

Regjeringen løfter frem betydningen av at læremidler og skolebygg er universelt utformet. Barneombudet vil peke på at dette er viktige forutsetninger for å realisere barns rett til utdanning og ikke-diskriminering. Likevel er det alvorlige mangler som må tas tak i. Kartlegginger viser for eksempel at så mye som 1/3 av undervisningsbyggene i grunnskolen har mangler<sup>6</sup>, og at de aller fleste læremidler fortsatt har betydelige avvik fra kravene i likestillings- og diskrimineringsloven<sup>7</sup>. Dette har vært gjenstand for kritikk fra flere av FNs organer.<sup>8</sup>

Barneombudet anbefaler komiteen å se på hvordan man kan øke tilskudd over statsbudsjettet til universell utforming av skolebygg og å be regjeringen opprette en statlig godkjenningsordning for universell utforming av læremidler.

**Tilbudet til barn i avlastningsinstitusjoner og barneboliger**

NOU 2016: 17 pekte på at nesten ett av fire barn med utviklingshemming oppholder seg i avlastning- og barneboliger, men at tilbudene har alvorlige mangler. Barns grunnleggende rettigheter blir ikke respektert, og deres trivsel, trygghet og sikkerhet blir ikke ivaretatt i tilstrekkelig grad. Utvalget viste til at manglende regulering, mangel på kvalitetskrav og fravær av godkjenningssystemer medfører svikt i tilbudet, og anbefalte å innføre systemer for kvalitetssikring.<sup>9</sup>

Regjeringen understreker at det er nødvendig med gode systemer for kontroll og kvalitetssikring, men foreslår likevel ingen regelverksendringer på dette området. Barneombudet vil peke på at barn som oppholder seg i avlastnings- og barneboliger er i en svært sårbar situasjon som har særlig behov for beskyttelse og rettsikkerhet. Vi anbefaler at komiteen ber regjeringen følge opp rettighetsutvalgets forslag om kvalitetssikring av avlastnings- og barneboliger.

**Ta gjerne kontakt for mer informasjon:**

*Silje Steinardotter Hasle, [silje@barneombudet.no](mailto:silje@barneombudet.no) tlf. 22 99 39 50*

---

<sup>6</sup> Prop. 1 S (2021–2022) For budsjettåret 2022 under Kulturdepartementet. Se også IRIS (2013) som viste at kun 20% av grunnskolene var tilgjengelige for rullestolbrukere.

<sup>7</sup> Oslo Economics (2022) Universell utforming av digitale læremidler – en analyse av status og relevante tiltak

<sup>8</sup> FNs komité for rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne Concluding observations (7. mai 2019) avsnitt 15 d, 16 b og 16 e; FNs barnekomités Concluding Observations (4. juli 2018) avsnitt 23 e; FNs spesialrapportør på feltet funksjonsevne.

<sup>9</sup> Se bla. NOU 2016:17 På lik linje, kap. 10